

Žalos švelninimo seka

Angl. *Mitigation hierarchy*

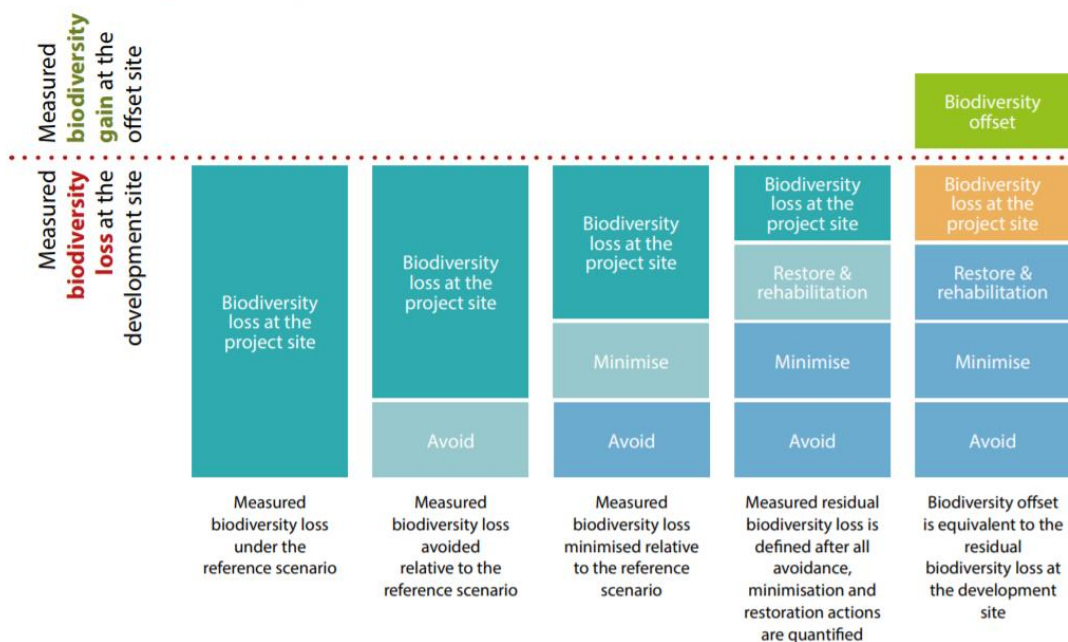
Švelninimo seka – kas tai?

Švelninimo seka – tai sprendimų priėmimo sistema¹, apimanti veiksmų seką, pradedant nuo poveikio vengimo (angl. *avoid*), tuomet neišvengiamo poveikio sumažinimo iki minimumo (angl. *minimise*), atkūrimo vietoje (angl. *restore, rehabilitate*) ir galiausiai, kai tai būtina, biologinės įvairovės, ekosistemų ir jų paslaugų kompensavimo (angl. *offset/compensate*) (Figūra 1).

Tinkamas švelninimo sekos taikymas gali apriboti neigiamą projektų, kitų veiklų poveikį biologinei įvairovei ir netgi papildomai prisidėti prie biologinės įvairovės išsaugojimo. Tačiau netinkamas jos taikymas, ypač jei jis įgyvendinamas su neišspręstomis, esminėmis žinių spragomis, ir prasta reguliavimo politika, gali net pakenkti nusistovėjusiems biologinės įvairovės išsaugojimo metodams.

Vystymasis be praradimo (angl. *No Net Loss, NNL*): projekto, politikos, plano ar veiklos, kurios poveikis biologinei įvairovei yra subalansuojamas arba nusveriamas priemonėmis, kurių imamasi siekiant išvengti poveikio ir jį sumažinti, atkurti vietoje ir galutinai kompensuoti likusį poveikį, kad nebūtų jokių bendrų nuostolių. Kartais naudojamas *Net Gain* terminas, kai siekiama ne tik bendroje sumoje neprarasti biologinės įvairovės ir ekosisteminių paslaugų, bet dar ir užtikrinti, jog bus apsaugota ir atkurta daugiau negu buvo prarasta dėl vykdomos veiklos.

Figure 2. **The mitigation hierarchy**

Source: Adapted from Rio Tinto (2012). *Rio Tinto and Biodiversity: Working Towards Net Positive Impact*, Rio Tinto PLC, London, UK, Rio Tinto Limited, Melbourne, Australia. Available at: www.riotinto.com/ourcommitment/features-2932_8529.aspx.

Figūra 1. Paveikslėlis iš <http://www.oecd.org/environment/resources/Policy-Highlights-Biodiversity-Offsets-web.pdf>

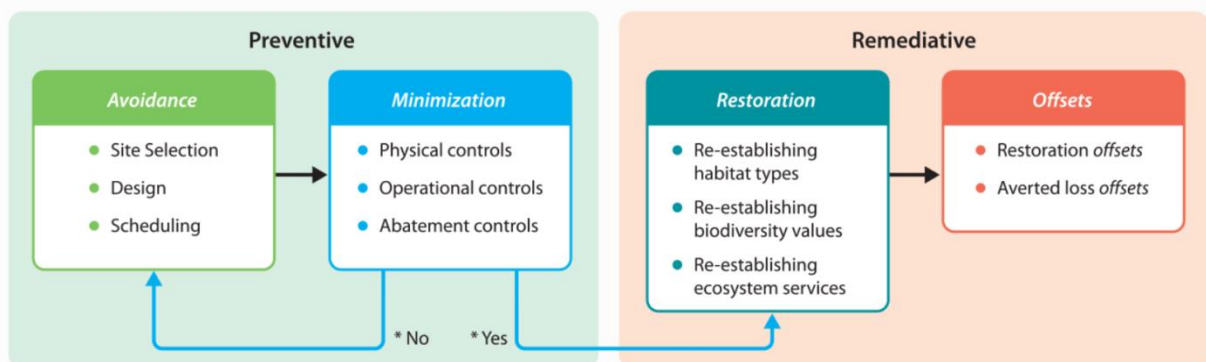
¹ https://www.iucn.org/sites/dev/files/biodiversity_offset_issues_briefs_final.pdf

Švelninimo sekos elementai²:

- a. **Vengimas:** priemonės, kurių imamasi siekiant išvengti poveikio atsiradimo nuo pat pradžių (įskaitant tiesioginį, netiesioginį ir kaupiamąjį poveikį), pavyzdžiui, atsakingas infrastruktūros elementų išdėstymas erdvėje/laike, siekiant visiškai išvengti poveikio tam tikriems biologinės įvairovės komponentams.
- b. **Sumažinimas:** priemonės, kurių imamasi siekiant sumažinti poveikio trukmę, intensyvumą ir (arba) mastą (įskaitant, tiesioginį, netiesioginį ir kaupiamąjį poveikį), kurių neįmanoma visiškai išvengti, kiek tai praktiškai įmanoma.
- c. **Atkūrimas:** priemonės, kurių imamasi siekiant atkurti pažeistas ar sunaikintas ekosistemas įgyvendinus veiklas, kurių poveikio negalima visiškai išvengti ir (arba) sumažinti iki minimumo.
- d. **Kompensavimas (offsetting):** priemonės, kurių imamasi norint kompensuoti bet kokį likusį reikšmingą neigiamą poveikį, kurio negalima išvengti, sumažinti ir (arba) atkurti, kad būtų išvengta grynojo biologinės įvairovės praradimo ar būtų pasiekta biologinės įvairovės pagerėjimo. Ofsetai gali būti taikomi kaip teigiamos valdymo intervencijos, pvz. pažeistos buveinės atkūrimas, sustabdyta degradacija ar išvengta rizika, apsaugant teritorijas, kurioms gresia arba planuojamas biologinės įvairovės nykimas.

Švelninimo sekos taikymas

Švelninimo sekos taikymas – tai iteracinis (pasikartojantis) procesas, kurio metu stengiamasi **išvengti** ar **sumažinti** planuojamos veiklos neigiamą **poveikį** biologinei įvairovei ir ekosisteminei paslaugoms. Likutinis poveikis (angl. *residual impacts*) tuomet gali būti valdomas taikant **atkūrimo** ar **kompensavimo** priemones (Figūra 2).

* Can potential impacts be managed adequately through remediative measures?

Figūra 2. Paveikslėlis iš <http://www.csbi.org.uk/our-work/mitigation-hierarchy-guide/>

Jeigu neigiamo poveikio negalima išvengti + sumažinti + atkurti, kas pažeista + kompensuoti, toks projektas neturėtų būti įgyvendinamas.

Pasak IUCN analizės³, atliktos 2014 m., 39 šalys jau vienaip ar kitaip reglamentavo NNL ir/ar biologinės įvairovės kompensavimą, 22 šalys rengė susijusius teisės aktus. *Birdlife International* ir kt. 2015 m. atliktas tyrimas⁴ nustatė, jog dažnai pirmieji švelninimo sekos žingsniai nėra pakankamai reglamentuoti ir tinkamai taikomi, didesnę dėmesį skiriant kompensavimui, žingsniui, kuris turėtų būti taikomas tik nesant kitos išeities (kai pirmieji žingsniai neužtikrina pilno NNL).

² <https://www.forest-trends.org/wp-content/uploads/2018/11/BBOP-Business-Roadmap-1-11-18.pdf>

³ <https://portals.iucn.org/library/node/44776>

⁴ http://www.birdlife.org/sites/default/files/attachments/ci_report_-_managing_risk_for_conservation_gains_-_final_-_june_9th_2015_0.pdf

Peržvelgus IUCN sudarytą *Global Inventory of Biodiversity Offset Policies*⁵, iš 22 Europos regiono šalių, įvertintų aukščiausiu balu (Score 3), tik mažos dalies šalių aktuoliuose teisės aktuose skiriamas didesnis dėmesys Vengimo žingsniui bei išsamiam švelninimo sekos detalizavimui ir kertinių principų apibrėžimui. Geriausias pavyzdys Prancūzija⁶, kur 2012 m. priimta „*Doctrine relative a la sequence eviter, reduire et compenser les impacts sur le milieu naturel*“ (Dėl sekos išvengti, sumažinti ir kompensuoti poveikį gamtinei aplinkai) nustatė, jog Prancūzijos **biologinės įvairovės kompensavimo politika turi būti NNL**, taip pat pateikė informaciją apie geriausią tarptautinę praktiką, pavyzdžiui, papildomumą⁷, lygiavertiškumą, pastovumą ir kt.

Teritorijų planavimo procesas⁸ gali sudaryti puikias sąlygas tinkamam švelninimo sekos taikymui ankstyvame planavimo ciklo etape nustatant galimybes išvengti poveikio, pvz. per strategiškai parenkant veiklos vietą kraštovaizdyje. Taip pat teritorijų planavimo proceso metu galima identifikuoti galimas vietas kompensavimo priemonių taikymui, siekiant padidinti teikiamas ekosistemines paslaugas ir naudą biologinei įvairovei (pvz., užtikrinant ryšius tarp fragmentuotų ekosistemų ir tokiu būdu padidinant jų atsparumą).

Šaltiniai, daugiau informacijos:

Švelninimo seka

1. <https://www.forest-trends.org/wp-content/uploads/2018/11/Benchmark-for-Government-Policy-01-11-18.pdf>
2. https://ec.europa.eu/environment/nature/biodiversity/nnl/pdf/NNL_Operational_Principles.pdf
3. <http://www.csbi.org.uk/our-work/mitigation-hierarchy-guide/>
4. http://www.birdlife.org/sites/default/files/attachments/cci_report_-_managing_risk_for_conservation_gains_-_final_-_june_9th_2015_0.pdf

Biologinės įvairovės kompensavimas

1. <https://www.iucn.org/theme/business-and-biodiversity/resources/business-approaches-and-tools/biodiversity-offsets>
2. <http://www.oecd.org/environment/resources/Policy-Highlights-Biodiversity-Offsets-web.pdf>
3. https://read.oecd-ilibrary.org/environment/biodiversity-offsets_9789264222519-en#page4

⁵ <https://portals.iucn.org/offsetpolicy/>

⁶ <https://portals.iucn.org/offsetpolicy/node/40>

⁷ Daugiau apie šiuos terminus NNL ir biologinės įvairovės kompensavimo kontekste https://ec.europa.eu/environment/nature/biodiversity/nnl/pdf/NNL_Glossary.pdf

⁸ https://ec.europa.eu/environment/nature/ecosystems/pdf/SWD_2019_305_F1_STAFF_WORKING_PAPER_EN_V2_P2_1042629.PDF